

พุทธบูรณาการจัดการความขัดแย้งเพื่อสันติภาพ

BUDDHIST INTEGRATED APPROACH TO CONFLICT MANAGEMENT FOR PEACE

คณิต ดวงหัตถ์¹ และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

Kanit Duanghassadee¹ and Phramaha Mit Thitapanyo²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kean Campus, Thailand^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: dingkhanit@gmail.com

บทคัดย่อ

พุทธบูรณาการจัดการความขัดแย้งเพื่อสันติภาพ เป็นการจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือระดับทุกข์ อันเป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้น โดยเมื่อใช้สติปัญญามาพิจารณาอย่างแยบคายด้วยโยนิโสมนสิการ ให้เห็นอริยสัจ 4 เห็นทุกข์ เห็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ของมนุษย์ที่ประกอบด้วยรูปและนาม (ขันธ 5) และเป็นไปตามกฎธรรมชาติ ซึ่งบุคคลในโลกไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา สามารถนำพุทธบูรณาการมาจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจ หรือระดับทุกข์ตนเองและจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลด้วยการพิจารณาอย่างมีเหตุผล รอบคอบและกระทำประโยชน์เกื้อกูล การที่บุคคลมีความขัดแย้งภายในจิตใจหรือระดับทุกข์ไม่ได้ นั้น เพราะยังมีตัณหา ทิณฺฐิ และ มานะ จึงมีโอกาที่จะขัดแย้งกับผู้อื่นและอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งไปสู่สังคมในวงกว้าง เมื่อพุทธบูรณาการทำให้บุคคลมีปัญญารู้แจ้งในอริยสัจ สามารถทำลายทิณฺฐิ ตัณหา และมานะ ไม่มีความเห็นแก่ตัวแล้ว ก็จะทำให้สังคมเกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; การจัดการความขัดแย้ง; สันติภาพ

* ได้รับบทความ: 6 มกราคม 2564; แก้ไขบทความ: 10 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 21 มิถุนายน 2564

Received: January 6, 2021; Revised: June 10, 2021; Accepted: June 21, 2021

Abstract

Buddhist integrates Conflict Management for Peace Is it managing conflicts with in the mind or cessation of suffering is an important factor. In which the Four Noble Truths are considered by using intelligence in a subtlety contemplate, Saw the suffering, the cause of human suffering that consisted of form and name (Khan 5) and according to natural laws. People in the world, regardless of race, religion, can integrate Buddhism to manage internal conflicts or end self-suffering and manage interpersonal conflicts with rational and prudent consideration and helpful. The fact that the person's inner conflict or the inability of suffering because there is still craving(tanha), dogma (thitthi) and conceit(mana), there is a chance to conflict with others and may cause conflict to the wider society. When Buddhist integratesd makes a person's wisdom, enlightenment, can destroy the craving (tanha) dogma (thitthi) and conceit (mana), has no selfishness. The society will be sustainable peace.

Keywords: Integration Buddhism; Conflict Management; Peace

บทนำ

ความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในทุกสังคม เนื่องจากมนุษย์ยังคงต้องการรวมตัวและพึ่งพาอาศัยกันและกันเพื่อความอยู่รอด การที่บุคคลจะมีความคิดเห็น ทศนคติ ความเชื่อ หรือผลประโยชน์ที่ไม่ตรงกันกับผู้อื่นย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดาในสังคมหนึ่ง ๆ อาจเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ตั้งแต่ระดับจุลภาคไปจนถึงระดับมหภาค และยิ่งจำนวนประชากรในสังคมมีจำนวนมาก เป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเพียงใด โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งย่อมมีเพิ่มมากขึ้นเพียงนั้น (มิ่งขวัญ พงษ์สถิต, 2562) ความขัดแย้งนั้นอาจจะส่งผลกระทบทั้งทางดีและทางไม่ดี เป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่แต่ละอย่างมีความเป็นไปของมันเมื่อต่างอย่างต่างส่วนเป็นไปคนละทางก็ย่อมขัดแย้งกัน แม้แต่เมื่อดำรงอยู่ตามปกติ สิ่งทั้งหลายก็แตกต่างกันเป็นธรรมดาอยู่แล้ว ความแตกต่างนั้นขัดกันบ้าง เข้ากันบ้าง แล้วทำให้เกิดความหลากหลายและความสมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558) ในขณะที่สังคมกำลังประสบกับวิกฤตการณ์ของความขัดแย้งและความรุนแรง ผลกระทบที่เกิดตามมาคือการทำให้หมู่คนหวาดกลัวและหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ศาสนาควรเข้ามาทำหน้าที่ให้มนุษย์ชาติหายหวาดกลัว หวาดระแวงซึ่งกันและกัน อีกทั้งสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการนำหลักการสำคัญของแต่ละศาสนามาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในเชิงปัจเจกและสังคม (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554) พระพุทธศาสนาเถรวาท

มีจุดมุ่งหมายในขั้นสุดท้ายของบุคคลคือบุคคลบรรลุนิพพานหรือสันติ ที่เป็นตัวนำ เป็นตัวเอื้อ เป็นตัวเปิดทาง ให้เกิดสันติภาพดังพุทธพจน์ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ตถาคตเกิดขึ้นในโลก เพื่อความสุขและความเกื้อกูล แก่สัตว์โลก ทั้งเทวดาและมนุษย์” (ม.มู (ไทย) 12/37/6) “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ขัดแย้งกับโลก แต่โลกขัดแย้งกับเรา ผู้กล่าวเป็นธรรมไม่ขัดแย้งกับใครๆ ในโลก...” (ส.ข. 17/94/178) และการปล่อยวางจากความยึดมั่นตัวตนว่ากู-ของกู ทำให้เกิดสันติภาพ (พระพุทธทาสภิกขุ, 2530)

ผู้เขียนจึงทำการศึกษาการจัดการความขัดแย้ง และพุทธบูรณาการซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่จัดการความขัดแย้งเพื่อสันติภาพได้หรือไม่ อย่างไร

ความขัดแย้ง (Conflict)

1. ความหมายของความขัดแย้ง

ตามพจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ให้ความหมายคำว่า ความขัดแย้ง (Conflict) 1. การขัดแย้งกัน 2. การต่อสู้ การปะทะ (สำราญ คำยิ่ง, 2545) ความขัดแย้ง หมายความว่า ความไม่ตรงหรือไม่ลงรอยกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ที่แต่ละอย่างมีความเป็นไปของมันเมื่อมันแตกต่างกัน ก็ย่อมขัดแย้งกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558)

2. ประเภทความขัดแย้ง

อาจแบ่งได้หลายอย่าง เช่น แบ่งตามลักษณะของการเกิดความขัดแย้ง ได้แก่ ความขัดแย้งที่เปิดเผย ความขัดแย้งแอบแฝง หรือแบ่งประเภทความขัดแย้งโดยนำเอาบุคคลที่เกี่ยวข้องมาเป็นเกณฑ์ได้เป็น 5 ประเภทด้วยกัน คือ 1. ความขัดแย้งในตัวบุคคล 2. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล 3. ความขัดแย้งภายในกลุ่ม 4. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม 5. ความขัดแย้งภายในองค์กร (มิ่งขวัญ พงษ์สถิตย์, 2562) ความขัดแย้งคือความทุกข์นั่นเองมี 2 ประเภท คือ 1. ความขัดแย้งภายในตัวเราเอง และ 2. ความขัดแย้งภายนอกระหว่างคนกับสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (พระครูสุตพัฒน์โนดม (วรเมศร์ จารุณโณ), 2561) ผู้เขียนจึงสรุปเพื่อการศึกษาและให้เข้าใจได้ง่าย โดยแบ่งความขัดแย้งเป็น 2 ประเภท คือ 1. ความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคล และ 2. ความขัดแย้งระหว่างบุคคล

3. สาเหตุความขัดแย้ง

พุทธศาสนามองว่าทุกข์เป็นสภาวะพื้นฐานทางธรรมชาติ ทุกข์เกิดเพราะความขัดแย้งบีบคั้นในใจของบุคคล ขณะเดียวกันทุกข์ก็นำไปสู่ความขัดแย้งได้ด้วย ในชีวิตของบุคคลและความเป็นไปในสังคม เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ไม่ว่าความขัดแย้งกับตนเองและความขัดแย้งกับผู้อื่น ความขัดแย้งสามารถเกิดได้ตลอดเวลา (พระครูสุตพัฒน์โนดม (วรเมศร์ จารุณโณ), 2561) ปัญหาความขัดแย้งของมนุษย์มีทั้งปัญญาวิตถกกายใจ ปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาพื้นฐานเหล่านี้ธรรมที่พระพุทธเจ้าค้นพบจากความจริงของธรรมชาติแล้วทรงนำมาสอนนั้นแก้ได้หมด โดยการแก้ปัญหาความขัดแย้งในโลก

ต้องแก้ปัญหามาก 3 อย่าง คือ 1. ตัณหา หรือความใฝ่แสวงหาผลประโยชน์เห็นแก่การเสปบริโภคน้ำร้อน บำเรอ 2. มานะ หรือความทะเยอ ทะยานแสวงอำนาจต้องการความยิ่งใหญ่ 3. ทิฏฐิ หรือการติดยึดในความเชื่อ ถ้อยร้นในลัทธิอุดมการณ์ที่ไม่เปิดกว้างรับฟังใคร และนอกจากนั้นแล้วความขัดแย้งยังมีสาเหตุจากความใจแคบ หรือความหวงแหนกีดกัน “มัจฉริยะ 5” คือ 1. ทิ้งอยู่อาศัย ท้องถิ่น ดินแดน 2. พวกเหล่าเกี่ยวกับเรื่องพรรคพวก พงศ์เผ่า เหล่ากอ หรือชาติพันธุ์ 3. ลาภผล เกี่ยวกับเรื่องลาภ ทรัพย์สินสมบัติและผลประโยชน์ต่าง ๆ 4. วรรณะ เกี่ยวกับเรื่องชนชั้น สีผิว ผิวพรรณ จำพวก และ 5. ภูมิปัญญาในเรื่องวิทยาการ ความรู้ ความดีงาม ความก้าวหน้าทางภูมิธรรม ภูมิปัญญา

4. ผลของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งมักจะส่งผลไปในทางลบเช่น การทะเลาะวิวาท การทำร้าย การทำสงคราม แต่อาจมีผลทางบวกจะทำให้ 1. สมาชิกในองค์กรมีการกระตุ้นแรงจูงใจและพบแนวทางในการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 3. เกิดความสามัคคี 4. ทำให้มีการปรับปรุงและพัฒนาที่ดีขึ้น 5. มีการปรับปรุงให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างต่อเนื่อง 6. มีการเลือกผู้นำที่มีความสามารถ 7. ได้มีการระบายความขัดแย้งซึ่งเก็บกดไว้ (กองบัญชาการศึกษา, 2562)

สรุปได้ว่าความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติและความขัดแย้งของมนุษย์นั้นเกิดเพราะบุคคลมีความแตกต่างกันและอาจจะกระทำการให้เกิดเป็นความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ และมนุษย์มีความสามารถจัดการทำความขัดแย้งจะทำให้เกิดประโยชน์ได้

พุทธบูรณาการ (Buddhist Integration)

พุทธบูรณาการ มาจากคำว่า “พุทธ” และ “บูรณาการ” รวมกัน คำว่า “พุทธ” แปลว่ารู้ หรือรู้แจ้ง หมายถึง พระพุทธศาสนา ซึ่งปัจจุบันพระพุทธรูปศาสนาแยกออกหลายนิกายด้วยกัน เช่น เถรวาท มหายาน วัชรยาน เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาตามแนวทางพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีพระพุทธรูปเจ้า(สมณโคตม)เป็นศาสดาและได้เสด็จปรินิพพานมาแล้ว ในปัจจุบันในประเทศไทยมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นส่วนใหญ่

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือการหลุดพ้นจากทุกข์ที่ เรียกว่า นิพพาน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2558) ซึ่งมีคำที่เป็นโวพจน์หรือคำที่มีความหมายเดียวกัน เช่น สันติ วิมุตติ เป็นต้น และมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย “การพัฒนา” ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภาวนา” แปลว่า ทำให้มีทำให้เป็น การบรรลุนิพพาน มีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่างๆในการบรรลุนิพพาน ซึ่งจะขอนำเสนอเป็น 2 ประเด็น คือ

1) นิพพานเป็นภาวะที่ทุกคนในโลกอาจบรรลุได้ในชาตินี้ คุณลักษณะอย่างหนึ่งของนิพพานที่ว่า “สนทิลิทธิ” หมายถึง เห็นได้ชัดเจน ประจักษ์ได้ในชีวิตนี้ และ “อากาลิ” หมายถึง ไม่จำกัดกาล, ไม่ขึ้นต่อเวลา

เหล่านี้เป็นการแสดงถึงบรรลุนิพพาน เป็นสิ่งที่สามารถบรรลุได้ในชาตินี้ ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้
...บุรุษเป็นวิญญูไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา เป็นคนตรง จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม เมื่อ
เขาปฏิบัติตามคำสั่งสอนก็จักประจักษ์แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งขึ้นเองซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้ง
หลายผู้ออกจากเรือน บวชเป็นอนาคาริก โดยชอบอันเป็นจุดหมายของพราหมณ์ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันที่
เดียว (ที.ปา. (ไทย) 11/31/58.)

2) นิพพานเป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ไม่จำกัดชาติ ชั้น หญิง ชาย เมื่อบุคคลใด มีฉันทะ เพียร
พยายาม มีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุได้ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคน ชาติ ชั้น วรรณะใด มีฐานะ
อย่างไร ยากจน มั่งมี เป็นหญิง หรือ ชาย เป็นคฤหัสถ์ หรือ บรรพชิต ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้ ...ทางนั้น
ชื่อว่า ทางสายตรง ทิศนั้นชื่อว่า ทิศไม่มีภัยรล ชื่อว่า ไร้เสียง ประกอบด้วยลัทธิ คือ ธรรม มีhiriเป็นฝา มีสติ
เป็นเกาะกัน ธรรมรณนั้น เรบอกให้มีสัมมาทิฐิ นำหน้าเป็นสารถิ บุคคลใดมียานเช่นนี้จะป็นสตรีหรือ
บุรุษก็ตาม เขาย่อมไ้ชยานนั้นถึงในสำนักแห่งนิพพาน (ม.ม.(ไทย) 13/10/650.)

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเช่นพระไตรปิฎก เป็นต้น สรุ่ยย่อ ๆ ได้ว่า พระพุทธเจ้าทรง
ค้นหาวิธีจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือหนทางที่ดับความทุกข์ของพระองค์ ทรงตรัสรู้ อริยสัจ 4
อันเป็นความจริงที่ประเสริฐ 4 ประการ (อภิ.วิ. 35/189-205/163-173) ทรงสั่งสอนพุทธธรรมทั้งหลาย
ซึ่งเป็นเรื่องจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ(สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541) ให้การศึกษาและปฏิบัติเพื่อบดับทุกข์
ด้วยหลักไตรสิกขา 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา (อง.ติก. 20/85-91/ 310-320) ให้พิจารณา
อย่างรอบคอบแยกแยะด้วยโยนิโสมนสิการ (ส.ม.19/213-217/145-149) อย่าเพ่งปลงใจเชื่อ 10 ประการ
ในทันที ด้วยกาลามสูตร (20/66 /255-263) เจริญสติด้วยสติปัฏฐาน 4 เจริญปัญญาเห็นความจริงว่าทุก
สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามกฎธรรมชาติ คือ ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุ
ทั้งหลายตถาคตจะเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตามธาตุนั้นก็ตั้งอยู่ตามธรรมดา..สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขาร
ทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา” (อง.ติก.20/137/385) สิ่งทั้งหลายมีเกิดขึ้นและดับไปเพราะมี
เหตุปัจจัยตามกฎอิทัปปิจจย (พระพุทธทาสภิกขุ, 2549) มนุษย์มีความขัดแย้งภายในจิตใจหรือความทุกข์
เพราะมนุษย์ประกอบด้วยชั้น 5 เป็นรูปและนาม (ส.ข. 17/1-331/1-340) ความขัดแย้งภายในจิตใจหรือ
ทุกข์เป็นไปตามกระแสปฏิจกสมุปบาทที่มีปัจจัยต่อเนื่องกัน (ส.นิ.16/1/1) และทรงแสดงพุทธธรรม เช่น
แสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัจจวัคคีย์ เป็นคำสอนเทศนาครั้งแรก กล่าวถึงส่วนที่สุดสองอย่าง
ซึ่งไม่ควรปฏิบัติ คือ การหมกมุ่นในความสุขด้วยกามสุขและการทรมานตนให้ลำบาก แต่ควรปฏิบัติตาม
ทางสายกลางในอริยสัจ 4 (วิ.ม.4/13/20-25), (ส.ม.19/1081/592-596) ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์
ครั้งแรกในวันมาฆบูชา เพื่อเป็นการประกาศหลักศาสนา ประกอบด้วย 1. หลักการ 3 (ไม่ทำบาป ทำกุศล
ให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้ผ่องใส) 2. อุดมการณ์ 4 (อดทน ไม่เบียดเบียน ความสงบ นิพพานคือเป้าหมาย)
และ 3.วิธีปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนา 6 (ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย สรรวม รู้จักประมาณ อยู่ในที่สงัด ผิดจิตให้สงบ)

(ที.ม. 10/90/50-51) เป็นต้น ซึ่งพุทธธรรมนั้นถือว่ามีความสำคัญที่สุดเพราะเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยพระพุทธเจ้าได้ตรัสให้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นตัวแทนพระองค์ว่า “อานนท...ธรรมและวินัยใด เราได้แสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปแล้ว ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” (ที.ม.10/216/164) “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา...” (ส.ข.17/87/157) พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์เพราะมีสติปัญญา แต่มนุษย์มีความสามารถจัดการความขัดแย้ง ภายในจิตใจหรือทุกข์ ด้วยตนเองแตกต่างกัน เปรียบเสมือนบัว 4 เหล่า (อง.จตุกก. 21/133/202) (อภิ.ป.36/148-151/186-187) เช่น พระพุทธเจ้าพิจารณาหลักพุทธธรรมและนำมาปฏิบัติได้ด้วยตนเอง พระพาหิยะ บรรลุมรรคผลนิพพาน เพราะได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ด้วยคำว่า “เมื่อเห็นสักแต่ว่าเห็น ได้ยินสักแต่ว่ายิน ทราบให้สักแต่ว่าทราบ รู้ให้สักแต่ว่ารู้ เมื่อเธอทำได้เช่นนี้ เมื่อนั้นเธอจักไม่มีทั้งโลกนี้และโลกหน้า” (ขุ.อ.25/10/183-188) เป็นต้น

นอกจากการสั่งสอนให้จัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ของตนเป็นหลักสำคัญแล้ว พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนการปฏิบัติต่อผู้อื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสันติและเป็นประโยชน์เกื้อกูล ดังพุทธพจน์ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ตถาคตเกิดขึ้นในโลก เพื่อความสุขและความเกื้อกูล แก่สัตว์โลก ทั้งเทวดาและมนุษย์” (ม.ม. (ไทย) 12/37/6) “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ขัดแย้งกับโลก แต่โลกขัดแย้งกับเรา ผู้กล่าวเป็นธรรมไม่ขัดแย้งกับใคร ๆ ในโลก...” (ส.ข. 17/94/178) เช่น หิริโอตตปปะ (ธรรมคัมภีร์ครองโลก) คือ ความละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป (อง.สตตก.23/65/131-132), (อภิ.สง 34/1,30,31,38,39/27-33) พรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1. เมตตาหรือความรักใคร่ 2. กรุณา หรือความสงสาร 3. มุทิตา หรือความยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข และ 4. อุเบกขา หรือ ความวางใจเป็นกลาง (ส.ม. 19/235/174-180) สังคหัตถ์ 4 คือ 1. ทานหรือการให้ 2. ปิยวาจา หรือพูดดี 3. อตถจริยา หรือการทำประโยชน์ 4. สมานัตตา หรือความมีตนเสมอ (อง.จตุกก. 21/32/50-51) เป็นต้น

ส่วน “บูรณาการ” เป็นการเอาส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้วให้กลายเป็นองค์รวมมีอาจแบ่งแยกได้ คือ จะต้องได้อะไรใหม่ ๆ สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งก็รวมไปถึงคำว่า “นวัตกรรม” เป็นเป้าหมายของบูรณาการ ซึ่งภาษาบาลี คือ บุรณะ แปลว่า ทำให้เต็ม ทำให้บริบูรณ์ในวงการวิชาการด้านการศึกษา มีความหมายใน 2 แนวทาง ได้แก่ 1. บูรณาการแบบเข้มข้นหรือแบบองค์รวม คือ การผสมผสานส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จนกลายเป็นเนื้อเดียวกันแล้วเกิดองค์รวมใหม่ เอาส่วนต่าง ๆ มาผสมกันแล้วเกิดองค์รวมใหม่ เช่น คณะสงฆ์ไทยได้นำหลักสูตรเรียนของคณะสงฆ์ 2 หลักสูตร คือหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่เรียนมาแต่สุโขทัยจนถึงปัจจุบันกับหลักสูตรนิกกรรมและธรรมศึกษามารวมกันเป็นหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นต้น และ 2. บูรณาการแบบเติมเต็ม คือทำให้สมบูรณ์ การทำให้สมบูรณ์เป็นลักษณะที่ผสมผสานองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดภาพที่สมบูรณ์ เช่น นำพุทธจริยศาสตร์ไปผสมผสานกับเศรษฐศาสตร์ ก็ได้เศรษฐศาสตร์แนวพุทธเชิงพุทธเศรษฐศาสตร์ก็กลายเป็นเศรษฐศาสตร์

ที่สมบูรณ์ บุรณาการประชาธิปไตยสู่ธรรมาธิปไตย ไอส์ไตน์ นักวิทยาศาสตร์ทฤษฎีสัมพัทธภาพได้กล่าวว่า วิทยาศาสตร์ ถ้าอยู่แยกจากศาสนาก็พิกลพิการไม่สมบูรณ์ ศาสนาถ้าอยู่แยกจากศาสตร์ก็มีติดบอด เช่น วิทยาศาสตร์สาขาประสาทวิทยาซึ่งศึกษาเรื่องระบบประสาทสมองร่างกาย อาศัยเครื่องมือสแกนที่เรียกว่า MRI และเครื่องตรวจคลื่นสมองที่เรียกว่า EEG ไปศึกษาประสบการณ์ผู้ปฏิบัติกรรมฐาน ผลออกมา ยืนยันประโยชน์ของกรรมฐานได้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้รวบรวมความรู้ทางพุทธศาสนา นำมารวบรวมเป็นหนังสือพุทธธรรมเอามาทำเป็น 10 แบบ เป็นเทคโนโลยีทางสติปัญญาจัดระบบ โยนิโสมนสิการ เป็นต้น (พระพรหมบัณฑิต, 2557)

จึงเห็นได้ว่า พุทธบุรณาการจึงหมายความว่ารวมถึงพุทธบุรณาการแบบองค์รวมคือการบูรณาการ องค์ประกอบภายในของศาสนาพุทธ และพุทธบุรณาการแบบเติมเต็ม คือ การบูรณาการองค์ประกอบของ พุทธศาสนาเป็นหลักกับศาสตร์ต่าง ๆ นอกศาสนาพุทธอีกด้วย ซึ่งพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ จัดการ ความขัดแย้งภายในจิตใจของตนเองให้หมดสิ้นไป หรือดับทุกข์ที่ เรียกว่า วิมุตติ หรือ นิพพาน หรือ สันติ โดยพุทธวิธีในการจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์คือนำพุทธธรรมมาศึกษาและปฏิบัติ ด้วยตนเอง เพื่อมีสันติภายในใจ และพุทธวิธีในการจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลด้วยสันติวิธีและการกระทำประโยชน์เกื้อกูล อันนำไปสู่สันติภาพ

พุทธบุรณาการจัดการความขัดแย้ง

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาด้วยเอกสาร ตำรา ทางพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก และตำราวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น พระพุทธศาสนานั้นมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ วิมุตติ หรือนิพพาน หรือสันติ หมายถึง สันติภายใน ส่วนสันติภาพ คือ สันติภายนอกที่หมายถึง ความปราศจากการขัดแย้งหรือภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง เมื่อจิตใจของทุกคนบรรลุสันติภายใน ความเป็นตัวตนสงบ มีชีวิตอยู่เพื่อสันติภาพภายนอก คือ เพื่อประโยชน์สุขแก่ทุกคนได้เต็มที่ ก็มั่นใจได้ว่าสันติภาพภายนอกจะเกิดขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558) ความยึดมั่นว่าตัวตน ตัวกู ของกู เป็นเรื่องผูกมัดตรึงอย่างยิ่ง ถ้าปล่อยความยึดมั่นว่าตัวกู-ของกูเสียได้ ให้เป็นตัวตนของธรรมชาติ ก็จะเรียกว่า เริ่มหลุดพ้น แล้วก็หลุดพ้นยิ่งขึ้นจนไม่มีตัวตน เป็นธรรมชาติ แต่ไม่ใช่ตัวตน เรียกว่าหลุดพ้นจากความยึดมั่นว่าตัวตน มันก็ไม่มีความทุกข์ ความปล่อยวางอย่างนี้เป็นมูลเหตุ ให้เกิดความรู้สึกที่เรียกว่าสันติภาพหรือสันติสุขและความปล่อยวางมีภาวะเป็นนิพพาน เป็นความเย็น เป็นสันติภาพ เห็นได้ชัดว่าเกิดความรู้สึกเป็นสันติภาพ รู้สึกอิสรภาพแล้วก็รู้สึกเป็นสุข ถ้ามनुษย์ทุกคน ไม่สิ่งร้อยรัดจิตใจ ทุกคนก็เป็นสุข โลกทั้งโลกก็จะเป็นสุข หน่วยย่อยของโลกคือบุคคล จะต้องมีความสันติภาพ แล้วโลกนี้มันก็มีสันติภาพขึ้นมาเอง ถ้าบุคคลไม่มีสันติภาพ โลกไม่มีทางที่จะเป็นสันติภาพ เราทุกคนแต่ละคน ต่างคนต่างทำของเราเอง มันทำได้นี่ พอทำให้มีสันติภาพแล้วทั้งโลกมันมีสันติภาพขึ้นมาเอง (พระพุทธ ทาสภิกขุ, 2530) ซึ่งมีงานวิจัยและบทความวิชาการเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง เช่น การวิเคราะห์

พระไตรปิฎกพบวิธีการแก้ไขปัญหาคัดแย้ง 15 วิธีการ ได้แก่ 1) โดยการลงโทษ 2) โดยการบัญญัติพระวินัย 3) โดยการพึ่งพาตนเอง 4) โดยการใช้สติปัญญา 5) โดยการวางตัวเป็นกลาง 6) โดยการใช้อิทธิปาฏิหาริย์ 7) โดยการเผชิญหน้า 8) โดยการหลีกเลี่ยง 9) โดยการเจรจา 10) โดยการประนีประนอม 11) โดยการให้รางวัล 12) โดยการใช้กุศโลบาย 13) โดยการพิสูจน์ความจริง 14) โดยการใช้กฎหมายธรรมชาติ และ 15) โดยการใช้หลักศาสนาและวัฒนธรรม (พระมหาศีวะเสน ญาณเมธี, 2561) การจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้หลักสารณียธรรม โดยมีความปรารถนาเอื้อเฟื้อด้วยเมตตา จัดความขัดแย้งทั่วไปด้วยความอดทน จัดความขัดแย้งโดยกรอบอิทธิธรรมสมควรด้วยวิธีระงับปัญหาด้วยพยาน และหลักฐานที่พร้อมหน้า ใช้เสียงข้างมาก วิธีการประนีประนอมและวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (ประสิทธิ์ กุลบุญญา, 2557) การจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางประนีประนอม (Compromise) หรือประสานกลมกลืนหรือสอดคล้องสามัคคี (Harmony) ด้วยการนำหลักธรรม อริยสัจ 4 มาจัดการความขัดแย้ง โดยมีเจตนาที่ดีมีเมตตาควบคู่กับปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558) การจัดการความขัดแย้งตามแนวโอวาทปาฏิโมกข์ (พระครูสุตพัฒน์โนดม (วรเมศร์ จารุณโณ), 2561) การวิเคราะห์การใช้หลักขันติในการสร้างสันติภาพของนางองซาน ซูจี (อัจฉรา พันธุ์แสง, 2560 : 202-215) เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่าพุทธบูรณาการนำมาจัดการความขัดแย้งมีหลากหลายวิธีดังกล่าวและด้วยการนำพุทธธรรมต่าง ๆ มาพิจารณาและปฏิบัติ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบุคคล กลุ่มบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ จึงขอเสนอแนวคิดเป็นประเด็นเกี่ยวกับการนำพุทธบูรณาการมาจัดการความขัดแย้งโดยแยกวิเคราะห์ตามประเภทความขัดแย้งดังนี้

1. พุทธบูรณาการจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคล

ประเด็นที่ 1 พระพุทธเจ้า ศาสดาของพุทธศาสนาเถรวาท พระองค์ทรงค้นพบวิธีจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือความทุกข์และทรงนำความรู้ทั้งหลายมาบูรณาการจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ของพระองค์ได้ และทรงเห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถใช้สติปัญญาจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจตนเองได้หรือดับทุกข์ได้เช่นกัน จึงทรงได้สั่งสอนพุทธธรรมเป็นอันมากเพื่อบุคคลในโลกได้นำไปพิจารณา ศึกษาและปฏิบัติตามแนวทางที่พระองค์ทรงค้นพบ พุทธบูรณาการเป็นการนำพุทธธรรมทั้งหลายมาบูรณาการเพื่อจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจตนเองหรือดับทุกข์ โดยเมื่อนำอริยสัจ 4 มาพิจารณาเป็นหลักสำคัญประกอบกับพุทธธรรมต่าง ๆ เช่น ใช้สติปัญญาอย่างแยบคายด้วยโยนิโสมนสิการ พิจารณาให้เห็นทุกข์ เห็นสาเหตุของการเกิดทุกข์เพราะว่ามนุษย์ประกอบด้วยรูปและนาม (ขันธ 5) และเป็นไปตามกฎธรรมชาติ คือ ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) โดยเหตุที่จิตมีตัณหา ทิฐิ และมานะ เพราะปัจจัยเกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่มีอวิชชาไปจนถึงเกิดภพชาติ (ปฏิจจนสมุปบาท/อิตถีปัจจัยตา) จึงเกิดทุกข์ การดับทุกข์จึงต้องดับด้วยการดับเหตุปัจจัยตามแนวทางอริยมรรค และไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นต้น

ดังนั้นผู้ที่นำพุทธบูรณาการมาจัดการความขัดแย้งภายในตนเองหรือดับทุกข์ที่ยังไม่สามารถรู้ และปฏิบัติในการดับปัจจัยอวิชชาได้ก็ยังคงมีความขัดแย้งภายในจิตใจหรือทุกข์ได้เสมอ แต่เมื่อเข้าใจทุกข์ และปฏิบัติดับปัจจัยถึงจนไม่มีอวิชชาได้ก็จะไม่เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ได้ เกิดสันติในใจ

ประเด็นที่ 2 พุทธบูรณาการ เป็นแนวทางพัฒนาจิตใจตนเอง โดยประกอบด้วยการปัญญาและการใช้เหตุผล หลักการนี้ไม่ขัดกับหลักศาสนาใด อีกทั้งพระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ยึดติดกับพระองค์ แต่ให้เอา พุทธธรรมต่าง ๆ มาพิจารณาและปฏิบัติด้วยตนเอง ทำให้เกิดสันติในใจของตนเอง เป็นการส่งเสริมคุณค่า ความเป็นมนุษย์ และจุดมุ่งหมายสูงสุดคือนิพพาน ซึ่งทุกคนเข้าถึงได้ไม่จำกัดชาติ ชั้น หยิง ชาย เมื่อบุคคลใด มีฉันทะ เพียรพยายาม มีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุได้ ดังนั้นพุทธบูรณาการจึงไม่จำกัดใช้เฉพาะ ในผู้นับถือศาสนาพุทธเท่านั้น มนุษย์ทุกคนในโลกนี้ไม่จำกัดเพศ เชื้อชาติ ศาสนา สามารถนำพุทธบูรณาการมาจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ของตนเองได้

ประเด็นที่ 3 พุทธบูรณาการจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ของบุคคลมีความแตกต่างกัน เพราะบุคคลทั่วไปในโลกมีความแตกต่างกัน เช่น พระพุทธเจ้าเปรียบบุคคล เหมือนบัว 4 เหล่า ที่มีความสามารถพิจารณาและจัดการเรื่องความขัดแย้งภายในจิตใจ หรือทุกข์แตกต่างกัน เป็นต้นและมี เหตุปัจจัยที่สร้างความขัดแย้งภายในจิตใจหรือทุกข์ที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น พระพาหิยะ บรรลอรหันต์ เพียงเพราะได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ด้วยคำว่า “เมื่อเห็นสักแต่ว่าเห็น ได้ยินสักแต่ว่าได้ยิน ทราบให้ สักแต่ว่าทราบ รู้ให้สักแต่ว่ารู้ เมื่อเธอทำได้เช่นนี้ เมื่อนั้นเธอจักไม่มีทั้งโลกนี้และโลกหน้า” ส่วนพระอานนท์ ผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นพระที่มีความเป็นเลิศทางสติปัญญา แต่บรรลอรหันต์จากการปฏิบัติหลังพระพุทธเจ้า ปรินิพพานแล้ว เป็นต้น ดังนั้นพุทธบูรณาการนำมาจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ของแต่ละ คนนั้น มีแนวทางเดียวกันคือการใช้สติปัญญาพิจารณารู้ความขัดแย้งภายในจิตใจ หรือทุกข์ของตนด้วย ตนเอง ค้นหาสาเหตุของทุกข์หรือสมุทัย จัดการดับทุกข์ตามแนวทางอริยมรรคด้วยตนเอง จึงจะดับทุกข์ได้ แต่จะต่างกันตามความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งบางคนเพียงฟังเข้าใจด้วยตนเองก็จัดการความขัดแย้ง หรือดับทุกข์ได้ แต่บางคนต้องได้รับการแนะนำจากผู้รู้มากขึ้น อาจจะต้องใช้พุทธพิธีการ พุทธวัตถุ หรือ ความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ มาช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น พุทธบูรณาการซึ่งเป็นการบูรณาการ ระหว่างพระพุทธศาสนากับทางศาสตร์ต่าง ๆ เช่นวิทยาศาสตร์ เป็นต้น จะทำให้บุคคลจัดการความขัดแย้ง ในจิตใจตนเองได้ดีขึ้น

ประเด็นที่ 4 พระพุทธเจ้านำพุทธบูรณาการมาจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจ หรือดับทุกข์แล้ว มีสติและใช้ปัญญา ทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ เช่น อริยสัจ 4 ไตรสิกขา เป็นต้น และทรงประกาศศาสนาซึ่งเป็นประโยชน์แก่อุทิศต่อโลก ดังนั้น บุคคลนำพุทธบูรณาการมาจัดการมาจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจ ย่อมทำให้มีการพัฒนาสติปัญญาดีขึ้น และอาจมีความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์แก่อุทิศต่อโลกได้เช่นกัน เช่น พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต)รวบรวมความรู้ทางพุทธศาสนานำมารวบรวมเป็นหนังสือพุทธธรรม

เอามาทำเป็น 10 แบบ เป็นเทคโนโลยีทางสติปัญญาจัดระบบโยนิโสมนสิการ เป็นต้น

2. พุทธบูรณาการจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคล

ประเด็นที่ 1 จากพุทธพจน์ของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงตรัสว่า“ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ขัดแย้งกับโลก แต่โลกขัดแย้งกับ...” นั้น ตีความและอธิบายในแง่ของความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้ว่า พระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ได้แล้วนั้น ไม่ขัดแย้งกับผู้ใด และมีวิธีการจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลด้วยการใช้สติปัญญา พิจารณาอย่างมีเหตุผล รอบคอบและการกระทำประโยชน์เกื้อกูล ส่วนบุคคลอื่นทั่วไปในโลกที่ยังจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ไม่ได้ มีโอกาสมาขัดแย้งกับพระองค์ได้และมีโอกาสขัดแย้งกับผู้อื่น จึงเห็นได้ว่าความขัดแย้งระหว่างบุคคลจะเกิดจากผู้ที่ยังจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ไม่ได้เท่านั้น อนุมานได้ว่าสังคมของบุคคลที่จัดการความขัดแย้งภายในจิตใจ หรือดับทุกข์ได้เช่นพระอรหันต์บุคคล เป็นต้นจะไม่มี ความขัดแย้งใด ๆ เลย

ประเด็นที่ 2 พุทธบูรณาการสามารถจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่ยังมีความขัดแย้งภายในจิตใจ หรือมีทุกข์อยู่ได้ ด้วยพุทธวิธีซึ่งเป็นสันติวิธี โดยการนำอริยสัจ 4 เป็นหลักสำคัญในการพิจารณาและแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งและพุทธธรรมที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เช่น หิริโอตตัปปะ สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 กาลามสูตร เป็นต้น ก็จะจัดการความขัดแย้งความขัดแย้งได้ เช่น กรณีพระเจ้าพรหมทัตกับพระราชกุมาร ที่ฆาฏู ที่มีความขัดแย้งกันสาเหตุมาจากตัณหา ทิณฺณู มานะ เพราะพระเจ้าพรหมทัตฆ่าพระราชบิดามารดาของพระองค์ แต่เมื่อถึงคราวที่สามารถฆ่าพระเจ้าพรหมทัตได้แต่พระราชกุมารที่ฆาฏู มีสัมมาทิณฺณู ให้อภัย ไม่จองเวร จึงเกิดสันติภาพ กรณีโมหสถาดก แม้ว่ามีผู้มาเบียดเบียนพยาบาลก็ไม่ตอบโต้เมื่อมีคนพวกอื่นตั้งตัวเป็นศัตรู ต้องใช้ปัญญาความสามารถโดยไม่ใช้วิธีทำร้ายตอบทำให้ศัตรูต้องยอมสยบและกลายเป็นมิตรในที่สุด กรณีนางองซาน ซูจี ใช้หลักสันติในการสร้างสันติภาพ เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 พุทธบูรณาการใช้แนวทางสันติวิธี ด้วยการ ใช้สติปัญญาพิจารณาความขัดแย้งอย่างมีเหตุผล ไม่มีอคติ ลดความเห็นแก่ตัว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่สร้างความขัดแย้งกับผู้อื่น ไม่พยาบาล จองเวรผู้อื่น มุ่งกระทำประโยชน์เกื้อกูล พุทธบูรณาการจึงนำไปจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้ในทุกสังคม แม้จะมีความแตกต่างกันโดย เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ก็ตาม

ประเด็นที่ 4 พุทธบูรณาการจะทำให้มีการใช้ศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีคุณธรรมทำให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ธรรมาธิปไตย นิติธรรม เป็นต้น อันจะทำให้เกิดความพอใจของฝ่ายต่าง ๆ เป็นการจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้

สรุป

ในการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคลและความขัดแย้งระหว่างบุคคล ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทความขัดแย้งภายในจิตใจก็คือ

ความทุกข์โดยพระพุทธเจ้าศาสดาของพระพุทธศาสนา ทรงค้นหาวิธีจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือระดับความทุกข์ของพระองค์โดยพระองค์เอง พระพุทธศาสนาเถรวาทมีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือระดับทุกข์ของบุคคล คือ นิพพาน หรือสันติ

พุทธบูรณาการ หมายความว่าพุทธบูรณาการแบบองค์รวมคือการบูรณาการองค์ประกอบภายในของศาสนาพุทธ และพุทธบูรณาการแบบเติมเต็มคือการบูรณาการองค์ประกอบของพุทธศาสนากับศาสตร์ต่าง ๆ นอกศาสนาพุทธอีกด้วย เช่น วิทยาศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศาสนาอื่น ๆ เป็นต้นตามจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาด้วยการนำหลักพุทธธรรมอริยสัจ 4 มาพิจารณาเป็นหลักสำคัญในการค้นหาและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งในการจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือระดับทุกข์ของบุคคลโดยดับเหตุปัจจัยการเกิดทุกข์ ส่วนความขัดแย้งระหว่างบุคคลนั้นเกิดขึ้นได้เพราะบุคคลยังจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ไม่ได้ พุทธบูรณาการการจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลด้วยการจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคลจึงเป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้น ประกอบกับการนำพุทธวิธีซึ่งเป็นสันติวิธีที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น รวมทั้งการใช้ศาสตร์ต่าง ๆ อย่างมีคุณธรรมและทำให้เกิดความเป็นธรรม เช่น ธรรมาธิปไตย เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ นิติธรรม เป็นต้น ก็จะจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลและเกิดสันติภาพได้ และเมื่อบุคคลได้ดับปัจจัยการเกิดทุกข์ไปจนถึงไม่มีอวิชชา ก็จะไม่มีความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ของตน มีสันติในใจและจะไม่ขัดแย้งกับผู้อื่นจะเป็นหนทางสู่สันติภาพอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

พุทธบูรณาการเป็นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมาย และแนวทางของพระพุทธศาสนา คือให้มนุษย์ทุกคนโดยไม่แบ่งแยกระดับ ได้จัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ด้วยการใช้สติปัญญาพิจารณาที่มีเหตุผลด้วยตนเองและไม่ขัดแย้งกับผู้อื่น ทำแต่ประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น ดังนั้นคนทุกคนในโลกไม่จำกัดเชื้อ

ชาติ ศาสนา สามารถนำพุทธบูรณาการมาจัดการความขัดแย้งภายในจิตใจหรือดับทุกข์ของตนเอง และจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้ นอกจากนั้นพุทธบูรณาการทำให้พัฒนาสติปัญญา พัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลได้อีกด้วย

พุทธบูรณาการทำให้บุคคลได้พัฒนาจิตใจตนเองมุ่งสู่ความเป็นผู้มีสันติในใจที่ไม่สร้างความขัดแย้งกับผู้อื่น ทำแต่ประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น รวมทั้งใช้ศาสตร์ที่มีคุณธรรมอย่างเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ธรรมาธิปไตย นิติธรรม เป็นต้น เป็นการจัดการความขัดแย้งไม่ให้เกิดขึ้น หรือเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างบุคคลก็ใช้พุทธวิธีซึ่งเป็นสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้งนั้น อันเป็นหนทางนำไปสู่สันติภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่า “พุทธบูรณาการจัดการความขัดแย้งเพื่อสันติภาพ”

เอกสารอ้างอิง

- กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2562). ตำราเรียนหลักสูตรนักเรียนนายสิบตำรวจ วิชาการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ. คณะสงฆ์วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร. (2555). คู่มือการเรียนรู้ธรรมศึกษาขั้นตรีโท เอก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อนันตะ.
- ชัชวาลย์ ชิงชัย. (2562). การสร้างสันติภาพตามแนวพระพุทธศาสนา : ศึกษากรณีพระเจ้าพรหมทัต กับพระราชกุมารที่เมา. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 26(1), 61-87.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). ปฏิจลสมุปบาทจากพระโอสถ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2541). สันติภาพของโลก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). อิทัปปัจจยตา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ.
- พระครูสุตพัฒน์โนดม (วรเมศร์ จารุณโณ). (2561). การขจัดความขัดแย้งตามแนวโอวาทปาฏิโมกข์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(1), 370-380.
- พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต. (2558). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) และคณะ. (2548). พระพุทธศาสนากับวิทยาการโลกยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2558). สลายความขัดแย้ง เข้มแข็งด้วยปัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ท แอนด์โฮม จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2538). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2557). พุทธบูรณาการ เพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(3), 1-24.
- พระมหาธรรมรัตน์. (2560). ศาสนากับสันติภาพ. สืบค้นเมื่อ 6 เมษายน 2563, จาก <https://www.goto-know.org/posts/641507>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มิ่งขวัญ พงษ์สถิต. (2562). การจัดการความขัดแย้งภายในองค์กร. สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2563, จาก <https://oia.go.th>

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).
- สำราญ คำยิ่ง. (2545). พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย (English-Thai by Example Usage). กรุงเทพมหานคร:
ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิเจ ประดิษฐ์.
- อัจฉรา พันธุ์แสง. (2560). วิเคราะห์การใช้หลักขั้นต้นในการสร้างสันติภาพของ นางองซาน ซูจี. *วารสาร
สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(ฉบับพิเศษ), 202-215.